

СУЧАСНА АРХІТЕКТУРА З УКРАЇНСЬКИМИ НАЦІОНАЛЬНИМИ СВОЄРИДНИМИ ОЗНАКАМИ (НА ПРИКЛАДІ БУДИНКІВ І СПОРУД ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ)

Дружиніна А.В., аспірант

Національна академія образотворчих мистецтв і архітектури

Анотація. У статті аналізується сучасна архітектура з українськими національними ознаками, зокрема споруди, які були збудовані в 1990–2005 рр. Розглядаються принципи за якими вони формувались, виявляються головні тенденції розвитку архітектури даного періоду, досліджуються УНСО в архітектурі сучасного. Даний матеріал розглядається в співставленні з архітектурою минулого, що склалась на попередніх історичних етапах (XVII ст. – серед. XX ст.).

Ключові слова: українські національні своєрідні ознаки (УНСО), сучасна архітектура, принципи, тенденції розвитку.

Аннотация. Дружинина А.В. Современная архитектура с украинскими национальными своеобразными признаками (на примере зданий и сооружений центрального региона Украины). В статье автором анализируется современная архитектура с украинскими национальными признаками, которая была построена в 1990–2005 гг. Рассматриваются принципы ее формирования, определяются главные тенденции ее развития, исследуются украинские национальные своеобразные признаки в современной архитектуре. Данный материал рассматривается в сопоставлении с архитектурой прошлого, которая формировалась на предыдущих исторических этапах (XVII – сер. XX ст.).

Ключевые слова: украинские национальные своеобразные признаки, современная архитектура, принципы, тенденции развития.

The summary. Druzhinina A.V. Modern architecture with the Ukrainian national original attributes in (on an example of buildings and constructions of the central region of Ukraine.). In clause by the author it is analyzed modern

architecture with the Ukrainian national attributes which has been constructed in 1990-2005 Years. Principles of its formation are considered, the main tendencies of its development are defined, the Ukrainian national original attributes in modern architecture are investigated. The given material is considered in comparison with architecture the past which was formed at the previous historical stages (XV - sulfurs. XX item).

Keywords: the Ukrainian national original attributes, modern architecture, principles, tendencies of development.

Постановка проблеми. Підняття питання визначення УНСО в сучасній архітектурній практиці є актуальним. Це пов'язано з тим, що в сучасному українському суспільстві відбувається підйом національної свідомості, духовної культури, а значить виникає інтерес до національного мистецтва, як минулого, так і сучасного (архітектури, дизайну, скульптури, живопису, тощо), визначення його своєрідних ознак серед мистецтв інших культур для подальшого їх розвитку в майбутньому будівництві.

Важливим при встановленні УНСО стає визначення самого поняття. Сьогодні науковці під ним розуміють те індивідуальне й особливе, що надає будинкам самобутності й неповторності, яка характерна архітектурі тільки даної нації [12, стор. 99].

Архітектура, як вид мистецтва займає особливе місце в житті людини, бо вона утворює той образ будинку, району, міста, який зберігається на довгі роки і передає дух¹ певної нації або навпаки. У сучасній архітектурі виникло безліч різноманітних стилістичних напрямлень. Одним з них є - звернення до української національної стилістики, свідками чого є новобудови. Архітектори, які утворюють таку стилістику частіше орієнтуються на форми і прийоми барокової та народної спадщини.

Важливим **науковим практичним завданням** постає визначення УНСО в таких будинках і спорудах. А це не можливо здійснити без встановлення і аналізу цих ознак в архітектурі минулого. Співставлення УНСО архітектури минулого та сучасного допоможе визначити найцінніші, ті, які пройшли випробування часом і залишились у сьогоденні, задля упровадження їх у майбутньому.

Аналіз останніх досліджень. Проведений аналіз літературних джерел свідчить про те, що питання визначення, узагальнення УНСО в сучасній архітектурі (мається на увазі архітектура періоду незалежності України) не розглядались.

Тому, ґрунтовним матеріалом для даної роботи стали наукові праці теоретиків із метою встановлення УНСО в зодчестві. В цих працях розглядаються питання національних ознак в архітектурі - А. Мардером [6], С. Хан-Магомедовим [10], Ю. Яраловим [15], досліджується професійна архітектура з УНСО - М. Коломійцем [4] (періоду соціалістичного будівництва), В. Чепеликом [11], В. Ясіевичем [16] (періоду модерну), аналізується народна українська архітектура - С. Таранушенком [9],

П. Юрченком [16], Г. Логовіним [16] (народні храми), П. Юрченком [14], В. Самойловичем [8] (народне житло).

Визначення і встановлення УНСО в архітектурі минулого допомогло виявити їх і у сучасній архітектурі. Матеріали з сучасної архітектури взяті з журналів “А.С.С.” [1], “Архітектура й престиж” [2]. У них розміщуються повідомлення про діяльність творчих архітектурних майстерень, про новітні об’єкти з УНСО, доповіді про конкурси. Ця інформація складається з фотознімків та невеликих описів про архітектурне рішення конкретної споруди. Друкуються також і обговорення архітекторів, дизайнерів, мистецтвознавців, інженерів-конструкторів із приводу питань національного стилю, традицій у сучасній архітектурі, подальшому їх збереженні та розвитку.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Перед сучасними здочими, які намагаються відродити, зберегти традиції української архітектури, постало ряд проблем - це масовість, уніфікація виробництва, відсутність певних рекомендацій щодо використання УНСО, трактування заказниками стилістики будинку (які держать орієнтири на західний стиль життя).

У колі невирішених завдань є проблема встановлення УНСО в архітектурі України минулого та сучасного із метою відродження традицій української архітектури та використання їх при новаторському підході в майбутньому задля її розвитку.

Важливим *науковим практичним завданням* стає питання аналізу об’ємно-просторових та архітектурно-художніх рішень, які використовували здочі в будинках доби незалежності України задля виявлення сучасних тенденцій розвитку їх, принципів за якими вони утворюються та ознак, які можливо було б співвіднести із національним українським здочеством минулого. Неменш важливим постає й питання визначення прізвищ тих творчих особистостей, майстерень, які проєктують такі будинки. Але сьогодні це є важким і окремим завданням, яке може стати окремим дослідженням.

Робота була виконана в межах НДР Національної академії образотворчих мистецтв і архітектури.

Ціль роботи – розкриття УНСО в будинках і спорудах минулого та проявів їх у сучасній архітектурі.

Для досягнення цілі ставляться такі завдання: дослідити тенденції розвитку української стилістики минулого та сучасного, їх головних ознак, принципів.

Основною *метою роботи* є виявлення своєрідних наділених національним українським змістом об’ємно-просторових, архітектурно-художніх структур в архітектурі України 90-х років ХХ ст. – поч. ХХ ст.

Об’єктом для даної роботи стали житлові, громадські будинки і споруди збудовані в українській стилістиці, *предметом* - їх УНСО в об’ємно-

просторовій та архітектурно-художній формі. *Матеріалом* – зроблені авторкою замальовки та фото фіксації з сучасних будинків і споруд Київської, Полтавської, Чернігівської, Харківської областей. В *методику* дослідження покладено аналіз будинків минулого виконаних в українській національній стилістиці та порівняння їх із зібраними матеріалами з сучасної архітектури.

Результати роботи. Проаналізувавши архітектуру минулих років, збудовану в українській національній стилістиці, було встановлено, що протягом XVII ст.- XX ст. вона розвивалась за різними принципами (освоєння, універсалізація, стилізація, розвиток, запозичення, осмислення) (Табл. 1). У кожний історичний період вона мала свої домінуючі УНСО.

Головним принципом розвитку барокового зодчества (XVII ст. – серед. XVIII ст.) було освоєння української народної архітектури. У будинках цього періоду архітектури ускладнюють об'ємно-планувальні схеми побудов народних дерев'яних храмів - тридільних, хрещатих із відповідними для них розташуваннями бань, для житла - об'ємно-планувальну схему "хата на дві половини". Розвивають такі просторові форми, як: галереї - відкриті, вхідні групи - виділені окремими приміщеннями (тамбурами), дахи - скатні та із заломами, і горишними трикутними вікнами. Переймають з народного зодчества такі архітектурні форми, як колові та хрещаті вікна, які влаштовували в завершеннях стін споруди або на фронтонах, щипцях, а також шестикутні. Остання форма набула розповсюдження і в дверних отворах. Прикрашають будинки символічними зображувальними елементами та декоративним орнаментом - схеми побудови, мотиви, колористична гамма яких походили від народного декоративно-прикладного мистецтва. Інколи окремі ділянки стін облицьовували керамікою, майолікою місцевого походження. Колористичну гамму стін будинків основували на контрастних рішеннях по відношенню до даху, а інколи і до декору. Характерними об'єктами-представниками цього стилю є: Брама Заборовського (1746 р.), будинок митрополита на території Софійського Собору у Києві (1722-1758 рр.), архіт. Й.Г. Шеделя, реконструкція будинку Петра I (кін. XVII ст. - поч. XVIII ст.), архіт. І. Григоровича-Барського, Собор Різдва Богородиці в Козельці (1752-1764 рр.), архіт. А. Квасова, Спасо-Преображенський собор Мгарського Спасо-Преображенського монастиря у Лубнах (1684-1692 рр.), архіт. Й. Баптиста.

Архітектура класицизму (кін. XVIII ст. – I пол. XIX ст.) будувалась за принципом універсалізації. У цей період будинки майже не несли на собі УНСО, зодчими використовувались лише містобудівні традиції народної та барокової архітектури України, але це виходить за межі предмету даної роботи.

Наступним історичним періодом стала еkleктика (кін. XIX - поч. XX ст.), головним принципом її розвитку була стилізація. Розвилось два стилістичних напрямлення: ренесансно-барокове та форм і прийомів оздоблення народного зодчества. Будинки виконані в ренесансно-

бароковому напрямку, відзначились стилізованими формами фронтонів та пластичними орнаментами перейнятими із “українського бароко”. При будівництві споруд у народно-стильовому напрямку, застосовували об’ємно-планувальні схеми “хати на дві половини”, стилізували форми хат: двосхилий дах, шестикутні віконні та дверні отвори. Оздоблювали будинки тиньком, розписами, суцільним й окремим облицюванням, кольоровими майоліковими та керамічними вставками місцевого виробництва. У добу еклектики випрацювався своєрідний прийом декорування стіни цегляною кладкою, яка своїм виглядом нагадувала мотиви українських рушникових вишиванок. Найяскравішими спорудами - представниками даного стилю є: житловий будинок садиби Рахманових у с. Белоречича на Чернігівщині (1878 – 1881 рр.), архіт. А.Е. Ягна, жіноче єпархіяльне училище у Лубнах (1908 р.), архіт. О.М. Бекетова, житлові будинки по вул. Воровського, 7, на розі вул. Городецького та Ольгінської, на Андріївському спуску 2-Б (1899-1900 рр.), по вул. Городецького, 9 у Києві, авторів у ході дослідження не визначено.

У добу модерну (кін. XIX ст. – 1917 р.) архітектура з УНСО створювалась за принципом розвитку. У малоповерховому житлі використовувалась об’ємно-планувальна схема “хата на дві половини”. Архітектори розвинули такі об’ємно-просторові форми народного храмового зодчества як башти з відповідними банями, галереї (відкриті), а також вхідні групи (ганок, окреме приміщення (тамбур)). Ускладнилися архітектурні форми народного зодчества: скатні дахи, звичайні та з ярусами і залами з улаштованими в них трикутними горищними вікнами, фронтони, напівфронтони, щипці складних форм – п’ятикутних, шестикутних, пластичних барокових форм, центральні вхідні групи - трапецієві лоджії, вікна - колові, прямокутні та шестикутні, а також центральні двері - шестикутні, прямокутні, оздоблені архітектурною пластикою, орнаментом. Зодчі надавали перевагу таким архітектурним елементам: карнизам, фризам, кронштейнам, колонкам, стовпчикам, пілястрам, прикрашаючи їх українською декоративною орнаментикою. Використовували давню українську традицію - оздоблювати будинки символами відповідно до їх змісту. При архітектурно-художніх вирішеннях фасадів будинків велику роль віддають синтезу декоративно-прикладних мистецтв. Митці опоряджували стіни фасадів споруд специфічною цегляною кладкою, у вигляді геометричних орнаментів вишиванок, кольоровою майолікою, керамікою місцевого виробництва, виготовленою на тематику декоративно-прикладного мистецтва, рельєфним пластичним декором виконаним за мотивами українських орнаментів. Колористичну гамму використовували з колористичних рішень орнаментів рушників, килимів. Будувалась вона на контрастних рішеннях по відношенню до даху, цокольного поверху й декору або навпаки. Прикладами для даного періоду є такі будинки: критий ринок на вул. Бессарабській у Києві (1910 р.),

архіт. Г.Ю. Гая, Полтавське губернське земство (1903-1908 рр.), міське училище ім. Грушевського у Києві (1908-1911 рр.), архіт. В.Г. Кричевського, художній інститут у Харкові (1911-1913 рр.), архіт. К.Н. Жукова, однокомплектна земська школа у с. Западинці Лохвицького району (1913-1914 рр.), худ. О.Г. Сластьона, будинок міської лікарні у Лубнах (1913-1914 рр.), архіт. Д.М. Дяченка, житловий прибутковий будинок у Києві (1914 р.), архіт П.Ф. Альошина.

Соціалістичне будівництво (1917-1990 рр.) умовно поділяється на три періоди: перший - соціалістичний романтизм (1917-1932 рр.), архітектура якого створювалась за принципом запозичення; другий - соціалістичний реалізм (1933-1955 рр.); третій - індустріальне будівництво (1956-1990 рр.), останні два формувалися за принципом осмислення.

В архітектурі першого періоду архітектори запозичували об'ємно-просторової композиції житлових споруд доби "українського бароко", форми скатних дахів, звичайних та ярусних із трикутними горищними вікнами, щипців, напівщипців, барокових пластичних фронтонів, ганків, дашків при центральних входах, вхідних лоджій, вікон та вхідних дверей, шестикутних за обрисами, карнизів, віконних та дверних облямівок, димові труби. Прикрашали фасади будинків архітектурною пластикою, керамічними вставками місцевого виробництва. Широко використовували декоративно-прикладні мистецтва. Спорудами представниками даного періоду: робітничий клуб І. Котлова в м. Кременчук (1925-1927 рр.), архіт. Ф.М. Мазуленка, корпус лісотехнічного факультету та житловий будинок для викладацького складу в Сільськогосподарській академії у Голосієві (1925-1926 рр.), архіт. Д.М. Дяченка, житлові будинки для робітників ПЗ у Харкові (1920 р.), архіт. В.К. Троценка, залізничний вокзал у Києві (1927-1933 рр.), архіт. О.М. Вербицького

Зодчество другого періоду відзначилось тим, що будівничі осмислювали форми і прийоми архітектури попередніх етапів, які увібрали в себе риси народного хатнього будівництва, барокового та класицистичного. При проектуванні будинків з рисами народного хатнього будівництва використовували скатні дахи, звичайні та ярусні, з улаштованими у них трикутними горищними вікнами, трикутні щипці та фронтони, вікна та двері шестикутної форми, при центральних входах дашки, трапецієві лоджії.

Особливістю будинків, в яких розвивали неobarокові форми, національна означеність досягалася завдяки пластичним бароковим фронтонам, в яких влаштовували колоподібні вікна та рослинні орнаменти. Споруди, в яких розвивали форми й прийоми класичної спадщини зодчі надавали УНСО завдяки площинному кольоровому керамічному обличуванню місцевого походження, що утворювалося на основі мотивів української орнаментики. Його використовували суцільно або фрагментарно на площині стін, а також декоративно монументальних

мистецтв. Представниками даного періоду є: ресторан „Рівера” на схилах Дніпра, житлові будинки у Дарниці в Києві, архіт. А.В. Добровольського, Політехнікум зв'язку на бульварі Т.Г. Шевченка у Києві (1950 р.), архіт. В. Слізарова, малоповерхові будинки у Києві на Багриновій горі, житловий будинок на Кудрявському узвозі (серед. ХХ ст.), архіт. М.В. Холостенка, музей Т. Шевченка в Каневі (1932-1939 рр.), архіт. В.Г. Кричевського.

У будинках, що споруджувались на протязі третього етапу головним носієм УНСО став монументальний живопис на тематику історичних подій минулого, керамічне обличкування на мотиви декоративно-прикладного мистецтва України, якими прикрашали, як інтер'єри так і фасади будинків. Відзначилось художнє оформлення таких будинків, як: річний вокзал у Києві, (1961 р.) виконане худ. Е. Котковим, В. Ламахом, І. Ліовченком, автовокзал у Києві, (1962 р.) виконано худ. В. Мельниченком, А. Рибчуком, Палац піонерів у Києві (1965 рр.), виконано худ. А. Рибчуком та В. Мельниченком.

При аналізі архітектури України з УНСО минулого різних історичних періодів і різних стилістичних напрямлень було встановлено, що сформувались універсальні пріоритетні принципи їх побудови. До них відносяться: піднесеність до гори в образі будинку - пірамідальність або пластичність силуету; ярусність - в загальній об'ємно-просторовій побудові у вигляді поступового зменшення об'ємів до гори або у фасадному площинному вирішенні як розподіл будинку поясами, карнизами; простота в геометрії об'ємно-просторових та архітектурних форм; відповідність внутрішнього простору зовнішньому; центричність - в об'ємно-просторовому рішенні чи в чоловому фасаді; всефасадність; ієрархія елементів, де акцент на змістовно значимих місцях відповідним до змісту декором; наявність веранди, галереї; виділення нижньої частини стіни іншим будівельними матеріалом - штучним оздобленням, кольором; використання високого скатного даху - звичайного без та з горищними трикутними вікнами, з заламами без та з горищними вікнами, з ярусами без та з горищними вікнами; великий вініс даху, який підтримують кронштейни, винесені за межі стіни консолі, стовпчики; наявність фронтонів, напівфронтонів, щипців в завершенні будинку - трикутних, п'ятикутних, шестикутних, пластичних барокових; акцентування на вхідній групі = дашком, ганком, окремим приміщенням, вхідною трапецієвою лоджією, архітектурною пластикою, орнаментикою, кольором, фактурою; виділення головних приміщень - віконними отворами більшими за розмірами та оздобленням їх архітектурною пластикою, орнаментикою чи кольором; застосування шестикутної форми - віконних та дверних отворів; підкреслення декором конструктивної структури будинку; використання місцевих будівельних та оздоблювальних матеріалів; оздоблення стін будинку декором; застосування національних українських знаків-символів в об'ємно-просторовій, архітектурній формі чи декорі.

Дослідження УНСО в архітектурі пріоритетних їх принципів побудови дало змогу встановити дві традиційні моделі, за якими й утворювались українські національні риси в спорудах минулого. Перша характеризувалась розробкою об'ємно-просторової композиції, що походила від народної архітектури, де акцентувались змістовно значимі місця декором, друга – полягала в простій об'ємно-просторовій побудові, яка могла не мати нічого спільного, на відміну від першої, з формами народної архітектури, але в таких випадках надавалось більше уваги опорядженню декором, який походив від українського декоративно-прикладного мистецтва. Головним при вирішенні означення будинків національними українськими рисами був індивідуальний художній підхід зодчого до кожного з них.

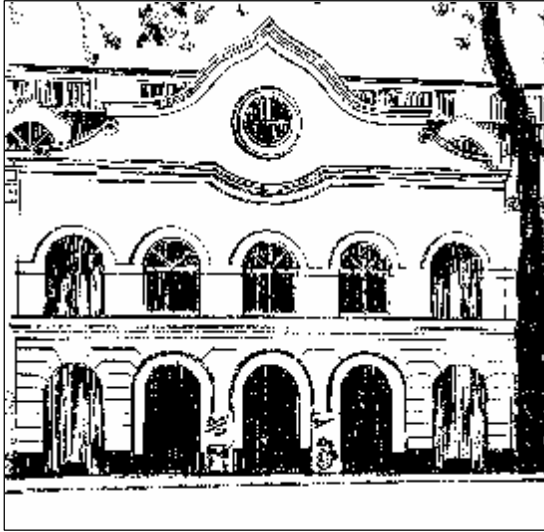
Сучасна архітектурна практика показала, що будинки з УНСО формуються за принципом відродження – форми прийомів баракової спадщини й форми прийомів народного зодчества (хати й храму). Сучасні архітектори при проектуванні використовують об'ємно-планувальні схеми народних хрещатих храмів. Акцентними стають такі архітектурні форми, які були притаманні українській національній архітектурі минулого: скатні дахи звичайні, із ярусами, трикутними горіщними вікнами, щипці трикутні та трапецієві, а також барокові фронтони, вікна та двері шестикутної форми, галереї (відкриті). Колористичну гамму вони вирішують на основі контрасту стін до даху чи стін до декоративних елементів, що стало вже традиційним для українського зодчества. До споруд в яких архітектори відроджують форми й прийоми баракової спадщини відносяться: міністерство фінансів України в Києві (2001 р.), архіт. В. Гальченко, Г. Довженко, А. Цветков, житловий дев'ятиповерховий на 22 квартири будинок по вулиці Січневого Повстання, 10 у Києві (XXI ст.), архіт. В. Єжов, С. Єжов, М. Витушок, В. Селиванов; галерея мистецтв у Полтаві (1999 р.), архіт. Ю. Олійник. До другого відносяться такі будинки, у яких митці застосовують об'ємно-просторові форми народного дерев'яного храму, це: церква Святого Євгена в храмовому комплексі, що розташований у с. Буки Сквирського району Київської області (XXI ст.), архіт. Ю. Бабіч, К. Капінус, Ю. Рейтерович, церква Покрова Богоматері в Білій Церкві, (проект 1997 р.), архіт. Ю. Бабіч, Т. Мусієнко, церква Миколая Чудотворця в Києві на Подолі (2003-2004 рр.), архіт. Ю. Лосицький, Є. Мірошніченко, Андріївська церква у Вишгороді, Київської області (1991-1993 рр.), архіт. Ю. Лосицький. Архітектурні форми й прийоми народної хатньої архітектури відобразились в таких будинках: дитячий садочок на 140 місць розташований на Троєщині в Києві, (1992 р.), архіт. В. Ісак, І. Авдеев, В. Воронов; реконструкції будинків на Подолі в Києві по вул. Спаська й Константинівська (2001 р.), архіт. Ю. Мельничука, Н. Печенова, Л. Граніна, О. Шульга, офісно-торгівельний центр по вул. Ярославів Вал, 23 у Києві (2003-2004 рр.), архіт. А. Пашенко, С. Здоренко, С. Городецький, Є. Зубарєва,

адміністративний будинок по вулиці Банковій 5-7 на Печерську в Києві (1996-1999 рр.), архіт. Ю. Мельничук, В. Сеульський, А. Вакула.

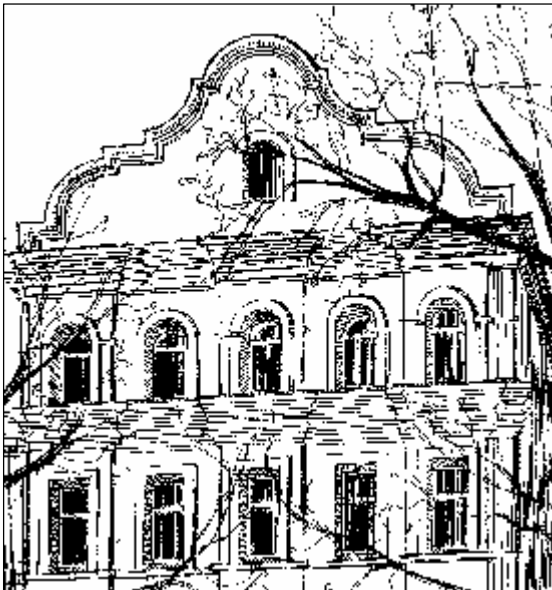
В архітектурі цих споруд виявляються характерними і співпадають з вище визначеними принципами побудови УНСО таких як: пірамідальність в силуеті (в храмах) та пластичність (в будинках виконаних в неobarоковій стилістиці); ярусність в об'ємно-просторовій побудові (у храмах); простота в геометрії архітектурних форм; відповідність внутрішнього простору зовнішньому, центричність, всефасадність (у храмах), центричність у чоловічому фасаді. Наявність відкритих галерей та стовпчиків, що підтримують виніс даху (головне, в будинках розважального призначення); виділення нижньої частини стіни іншим штучним оздобленням; високий скатний дах з горищними трикутними вікнами та без, набагато рідше використовуються дахи із заламами та з ярусами); трикутні, шестикутні, барокові фронтони в завершеннях стін; шестикутної форми віконні та дверні отвори. Рідко, але зустрічаються і такі риси: дашок при вході, інколи облямівки навколо дверей, вікон, підкреслення простим пластичним чи кольоровим декором конструктивної структури будинку; розподіл будинку на яруси поясами; використання українських національних знаків-символів в об'ємно-просторовій структурі (тільки в храмах, схема побудови, яких походить від народного храмового дерев'яного зодчества), у формах віконних отворів (у вигляді кіл, хрестів), у рекламних вивісках (стилізовані мотиви орнаментики). Зовсім відсутніми стали такі ознаки як оздоблення стін будинку декором та використання місцевих оздоблювальних матеріалів. Та головне, що втратилось в архітектурі сучасних будинків - це ієрархія усіх елементів, що входять у побудову, й акцент на змістовних місцях символічним відповідними до змісту декором, наслідком чого і стала втрата того самого "національного українського духовного змісту" в образі будинків, який викликав образно-поетичні асоціації, почуття, що в минулому було однією з особливих національних українських традицій.

Зазначаємо, що вище згадані традиційні моделі, що були випрацьовані часом, за якими утворювались УНСО в спорудах минулого майже, перестали діяти. Фрхітекторами використовується тільки перша модель - та, яка характеризується розробкою об'ємно-просторової композиції, що походить від народного храму, де акцентується увага декором на змістовно-значимих місцях, але вона притаманна тільки християнським храмам, і то це відбувається не завжди.

А для усіх інших типів будинків, сформувалась інакша - сучасна модель, яка характеризується тим, що зодчі в об'ємно-просторову форму включають схожі за обрисами архітектурні форми (вікон, дверей, щипців, фронтонів), що були характерні народним та бароковим формам минулого, а в основі творчої діяльності митців тепер покладено індустріальний підхід.

Іл. 1. Використання форм і прийомів барокового зодчества в Галереї мистецтв у Полтаві (поч. XXI ст.), архіт. Ю. Олійником. Фрагмент фасаду. Рисунок авторки.

Іл. 2. Використання форм і прийомів барокового зодчества в будинку Міністерства фінансів України (2001 р.), архіт. В. Гальченком, А. Цветковим, Г. Довженком. Фрагмент фасаду. Рисунок авторки.

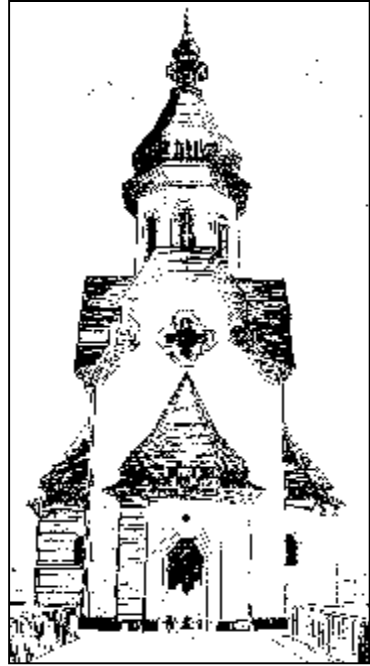

Лл. 3. Використання форм барокового зодчества в житловому будинку по вул. Січневого повстання, 10 у Києві (2001 р.), архіт. В. Єжовим, С. Єжовим, В. Селівановим, М. Вітушком. Фрагмент завершення будинку. Рисунок авторки.

На теперішній час розвинулось декілька тенденцій формування української національної стилістики: стилізація, імітація, запозичення, інновація. Перша тенденція характеризується цілеспрямованою розробкою стилістики будинків під український стиль, характерні риси якого, взяті як “прототип”² для наслідування. У даних випадках „прототипом” виступають архітектурно-художні засоби. Прикладом цього є будинок галереї мистецтв у Полтаві, у якому стилізовані такі форми бароко, як фронтон та аркада. Друга тенденція - імітація ґрунтується на гіперболізації форм “прототипної” народної архітектури (хати чи млина). Архітектори частіше використовують його при будівництві споруд громадського харчування, як правило в тих, що розташовані на головних автомобільних магістралях із ціллю привабливості клієнтів яскравим виглядом - „своєрідною візитною картою”. Архітектурно-художнє рішення таких будинків носить більш рекламний характер. Прикладами таких споруд є: кафе-бари “Ледаша Віра”, “Фортеця”, “Полтавські галушки”, “Старий млин”, „Калина”, що знаходяться по центральній автомобільній магістралі Київ-Харків. У них зодчі використовують не тільки форми народної архітектури, а ще й побутовий устрій, що був притаманний в далекому минулому на майданчиках біля входу української оселі. При вирішенні такої архітектури дизайнери намагаються використовувати такі будівельні матеріали, які

Гл. 4. Використання об'ємно-просторових форм і прийомів народного дерев'яного храму в церкві Св. Євгенія в с.Буки Сквирського району Київської області (поч. XXI ст.), архіт. Ю. Бабичем, К. Капінусом. Чоловий фасад.

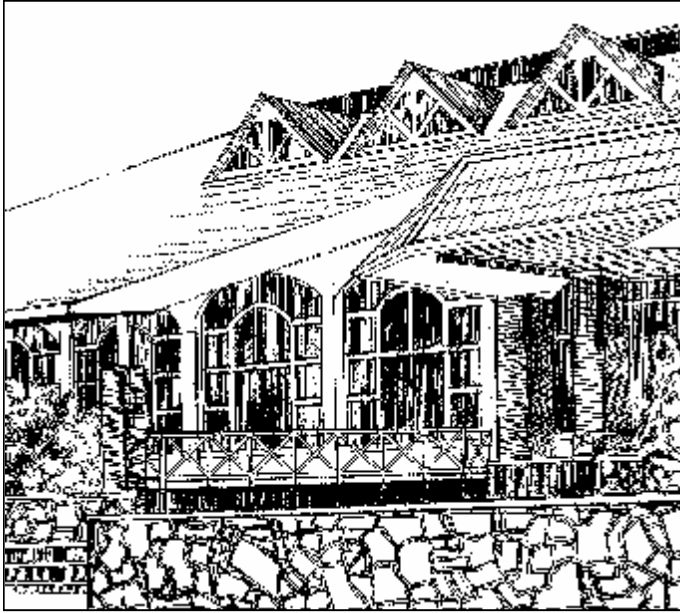

Гл. 5. Використання форм і прийомів народного дерев'яного храму в церкві Миколая Чудотворця в Києві (2003-2004 рр.), архіт. Ю. Лосицьким, С. Мірошниченко. Загальний вигляд. Рисунок авторки.

використовували раніше (лозу, глину, сіно, дерево, тощо). Третя тенденція - запозичення розуміє під собою застосування зовнішніх характерних форм і прийомів "прототипного" стилю. Запозичуються в більшості форми й прийоми народної архітектури, у меншості барокової. З народного житлового зодчества, переймаються форми - дахів, фронтонів, щипців, що увінчують завершення стін, віконні, дверні отвори; а також такі прийоми, як - виділення головного входу дашком, використанні облямівок трапецієвої форми на вікнах та дверях, у меншості, але зустрічається такий прийом, як підкреслення декором конструктивної структури будинку пластикою, кольором. Такі запозичення застосовують при проектуванні споруд торгівельного призначення (барах, кафе, ресторанах, невеликих продуктових магазинах). Прикладами слугують будинки-комплекси (бар-магазин) "Клас" в Ахтирці, "К-TRADE" у Чернігові, "Каштан" у Сумах, реконструйований ресторан "Іванова гора" у Полтаві, гастроном

“Василько” у Тростянці, торгівельні ряди в Кобеляках, дитячий садок на Троєщині, податкова інспекція в Броварах тощо. Запозичуються форми і прийоми храмового зодчества, як дерев’яного народного, так і барокового, використовуються вони тільки в сучасних церквах. Переймається об’ємно-просторова побудова (що походить від хрещатих храмів), форми бань (цибулиноподібні), а також такі прийоми як виявлення конструктивної побудови (пластикою, кольором). Прикладами слугують Покровська церква в с. Гребінки Білоцерківського району, Київської області, Миколаївська церква в м. Ірпінь. Поодинокими випадками є будинки, у яких використовують барокові форми та прийоми. Яскравим прикладом цього є адміністративний будинок міністерства фінансів України, у якому автори запозичують барокові форми фронтонів та такі прийоми як виділення центральної осі чолового фасаду фронтоном, розташування головного входу на центральній осі, розподіл будинку на яруси карнизами. Четвертою тенденцією формування української національної стилістики стала – інновація. В її основу покладено оновлення рис (їх трактування) минулого народного зодчества, українського модерну та бароко. По-інноваційному трактують трапецієві віконні отвори, які в минулому використовувались на фасадах будинків за межами карнизів що вінчають, як це зроблено в житловому будинку по вул. Горького у Чернігові, або взагалі виходять на дах, як в офісно-торгівельному центрі по вул. Ярославів Вал у Києві. Інноваційних рішень набувають і трапецієві щипці. Їх форму змінюють та ускладнюють. Раніше їх влаштовували на житлових, громадських будинках, а тепер і в церквах, як, наприклад, у храмі Миколи Чудотворця. По-новому вирішують і шестикутні фронти. Так, в завершеннях житлового будинку по вул. Павловський у Києві вони перекриваються двосхилим з ярусом дашком, як це робилось у будинках, виконаних у стилістиці українського модерну, але їх зазвичай декорували або влаштовували невеликі колові віконця. А в даному випадку у них влаштовані великі вікна, що майже закривають усю площу фронту, ніби розчиняють його. В одних випадках - це форми, які повторюють обриси фронту, а в інших-напівкруглі. Усі встановлені авторкою тенденції розвитку формування української національної стилістики є дещо умовними, бо сьогодні при проектуванні будинків архітектори можуть використовувати декілька таких принципів, але, як правило, один із них є домінуючим.

Висновки. Аналіз УНСО в сучасній архітектурі будинків та споруд підтверджує той факт, що все-таки сьогодні зодчі відроджують та продовжують розвивати українську національну стилістику. З вищевикладеного матеріалу можна зробити висновок, що, на відміну від попередніх етапів розвитку української національної стилістики, сучасний зодчий намагається означити будинки та споруди використовуючи об’ємно-просторові та архітектурні форми, головне ті які утворились на попередніх

Іл. 6. Використання форм і прийомів хати в реконструйованому на межі XX-XXI ст. ресторані “Іванова гора” у Полтаві, архіт. В. Віценею. Фрагмент фасаду. Рисунок авторки.

етапах розвитку. На жаль, на відміну від минулих років, сучасні здчі недостатньо уваги надають символічному значенню будинків (відповідному застосуванню об’ємно-просторових, архітектурних, декоративних форм до їх змісту, майже кожна з яких геометричними обрисами походить від українських знаків-символів), художньому оздобленню фасадів (орнаментикою, зображувальними формами, сюжетними монументальними композиціями розробленими на національну тематику). Тому особливу увагу потрібно було б приділити естетичному вигляду сучасних будинків.

Але все-таки питання, яким же шляхом іти далі, на що держати орієнтири та як її означити свої будинки українськими національними ознаками, щоб остаточно не втратити своєї індивідуальності залишаються відкриті потребують.

Подальші дослідження передбачається спрямувати на аналіз інших аспектів розвитку сучасної архітектури у більш глибокому напрямі.

¹ Під духом розуміється менталітет певного народу.

² Мається на увазі прообраз, якогось стилю, який слугує основою для побудови стилістики певного будинку.

Література:

1. Архитектура и престиж. – 2002.-№1, 3; 2003.-№2, 4.
2. АСС. – 2003.-№2, 5; – 2004. - №3.
3. Головкин Г.В., Килессо С.К., Коломієць М.С., Хохол Ю.Ф. Сучасна архітектура Радянської України. – К.: Будівельник, 1974. – 152 с.
4. Коломієць Н. С. Развитие современной архитектуры Украинской ССР (1955-1979). - Автореферат дис. канд. архит. – Москва, 1981. - 33 с.
5. Логвин Г.Н. Дерев'яна архітектура України. Нариси історії архітектури Української РСР (дожовтневий період). – К.: Держбудвидав, 1957.
6. Мардер А.П. Эстетика архитектуры: Теоретические проблемы архитектурного творчества. – М., 1988.
7. Моисеенко З.В. Традиции народной архитектуры и современное зодчество// Архитектура СССР – 1975. - №8. – с.36-38.
8. Самойлович В.П. Народное архитектурное творчество Украины. - 2-е изд., перераб. и доп. – К., 1989.
9. Таранушенко С.А. Монументальна дерев'яна архітектура Лівобережної України. – К.: Будівельник, 1976 - 336с.
10. Хан-Магомедов С.О. Национальное и интернациональное в советской архитектуре. – М., 1979. – С.200-274.
11. Чепелик В.В. Український архітектурний модерн. – К., 2000.– 378 с.
12. Чепелик О.В. Періодизація теорії архітектури з національних питань.// Архітектурна спадщина України.- №4.- 2001.- С. 330-335.
13. Юрченко П.Г. Дерев'яна архітектура України. – К.: Будівельник, 1970 - 193 с.
14. Юрченко П.Г. Народное жилище Украины.- М., 1941.
15. Яралов Ю. С. Национальное и интернациональное в советской архитектуре.– М.: Стройиздат, 1985.- 224 с.
16. Ясиевич В.Е. Архитектура Украины на рубеже XIX – XX веков. - К.: Будівельник, 1988. - 184 с.

Надійшла до редакції 04.04.2007